

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020 (SRR 3/2016 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: senast 13.5.2016.

Sakkunniga

Utskottet har hört:

- konsultativ tjänsteman Taina Eckstein, finansministeriet
- specialsakkunnig Mauri Kotamäki, finansministeriet
- avdelningschef Tuija Oivo, arbets- och näringsministeriet
- konsultativ tjänsteman Ville Heinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- överinspektör Niina Kiviaho, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Susanna Grimm-Vikman, social- och hälsovårdsministeriet
- ekonomidirektör Mikko Staff, social- och hälsovårdsministeriet
- direktionsrådgivare Lauri Kajanoja, Finlands Bank
- forskare, överlärare, docent Mats Nylund, Yrkeshögskolan Arcada
- direktör Ullakaisa Nieminen, Egentliga Finlands TE-byrå
- förändringsdirektör Risto Linturi, R. Linturi Oyj
- chefsekonomist Eugen Koev, Akava rf
- ekonomisk expert Simo Pinomaa, Finlands näringsliv rf
- chef för sysselsättningsfrågor Pirjo Väänänen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- direktör Jukka Ihanus, Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf
- verksamhetsledare Jukka Haapakoski, Finlands Arbetslösas Samarbetsorganisation-TVY rf
- doktor i samhällsvetenskaper Hanna Ylöstalo.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland
- Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- Företagarna i Finland rf.

Utlåtande AjUU 3/2016 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Finlands ekonomi har under de senaste åren varit i en svår situation. Bruttonationalprodukten har krympt i flera år, arbetslösheten ökat och arbetslöshetsperioderna blivit längre. Lågkonjunkturen har visat sig bli både långvarigare och djupare än väntat. Befolkningens åldrande försvagar dessutom tillväxtförväntningarna nästan två årtionden framåt. Den ekonomiska tillväxt som kan skönjas räcker inte på lång sikt till för att finansiera de offentliga finansernas nuvarande strukturer och de förmåner och den offentliga service som medborgarna garanteras genom lagstiftningen.

I planen för de offentliga finanserna presenterar regeringen ett anpassningsprogram som omedelbart ska stärka de offentliga finanserna och som består av åtgärder som dämpar ökningen av de offentliga utgifterna och omfördelningar av utgifterna så att åtgärderna sammantaget stärker de offentliga finanserna med ca 4 miljarder euro fram till 2019. Målsättningen i regeringens finanspolitik är att bryta den offentliga skuldsättningen och täcka hållbarhetsunderskottet genom inbesparingar och genom åtgärder som stöder tillväxten och effektiviserar den offentliga serviceproduktionen.

Regeringens åtgärder är ett stort steg i rätt riktning för att ge större förutsättningar för ekonomisk tillväxt, menar utskottet. Men för att få ekonomin att växa behöver vi enligt utskottet framför allt mer investeringar i kompetens och produktionsmedel. Ökade investeringar kräver att företagsverksamheten blir mer lönsam.

Utskottet lägger vikt vid åtgärder för att förbättra konkurrenskraften i ekonomin och produktivtetsökningen. Utskottet understryker att arbetsmarknaden behöver fungera bättre och vill snabba upp främjandet av lokala avtal enligt regeringsprogrammet. Ambitionen är att underlätta sysselsättningen och lindra trycket på uppsägningar i företag som drabbats av svårigheter.

Regeringen siktar på att höja sysselsättningsnivån till 72 procent. Den höga arbetslösheten är det allvarligaste problemet i vårt land. Konkurrenskraftsavtalet, de avtalade sysselsättnings- och företagsamhetspaketen och spetsprojekten är förutsättningar för att sysselsättningsnivån ska stiga och ekonomin börja växa. Ytterligare åtgärder för att höja sysselsättningsnivån behöver avtalas redan vid budgetmanglingen i augusti och då måste fokus ligga på att dels lindra de regionala skillnaderna i arbetslösheten, dels underlätta framför allt ungdoms- och långtidsarbetslösheten.

Arbetskrafts- och företagsservice

Anslagen för de offentliga arbetskrafts- och företagstjänsterna uppgår till 438 miljoner euro 2017 och 413 miljoner euro 2020. Vid dimensioneringen av momentet har man beaktat regeringens sparbeslut enligt regeringsprogrammet, överföringen av den yrkesinriktade arbetskraftsutbildningen till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde 2018, den partiella överföringen av lönesubventionerna och startpengen till social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde 2017—2018 och de tilläggskostnader för integrationsutbildning som invandringen föranleder. De tilläggsåtgärder som ingår i regeringens spetsprojekt kommer att upphöra 2018.

Utlåtande AjUU 3/2016 rd

Lönesubventionerat arbete, startpeng till arbetslösa och rörlighetsunderstöd ska finansieras med medel från anslagen för arbetslöshetsförmåner 2017 och 2018. Beloppet av grunddagpenningen ska likaså finansieras med medel från anslagen för arbetslöshetsförmåner, medan den överstigande delen ska finansieras med medel från sysselsättningsanslagen. För att genomföra den här ändringen kommer 151,1 miljoner euro 2017 och 143 miljoner euro 2018 att överföras från anslaget för offentlig arbeidskrafts- och företagsservice till social- och hälsovårdsministeriet. Ändringen i användningsändamålet för arbetslöshetsförmåner är temporär.

Utskottet välkomnar förbättringen, som innebär att statens utbetalningar av passivt utkomstskydd för arbetslösa nu ska ingå i de aktiverande åtgärderna. Ändringen möjliggör en välbehövlig flexibilitet i användningen av anslagen för arbeidskraftspolitik, då pengarna inte kommer att ta slut mitt under året som nu. Aktiveringspengarnas sysselsättningseffekter berör kortvarigt arbetslösa och unga. Den andel som utkomstskyddet för arbetslösa står för räcker till för att täcka in beloppet av lönesubventionen för avlöning av sådana personer (30 procent) och de aktiverande åtgärderna hindrar personerna från att bli långtidsarbetslösa.

Utskottet påpekar att ändringen i finansieringen kombineras med en anslagsminskning för lönesubvention på moment 51. Anslagsminskningen kommer att göra det svårare för i synnerhet långvarigt arbetslösa att få jobb, eftersom sysselsättningsanslagen används för att finansiera en del av de högsta lönesubventionerna, som långvarigt arbetslösa behöver för att få jobb. För att förebygga en förvärrad strukturell arbetslöshet och utslagning från arbetsmarknaden ser utskottet det som viktigt att ta hänsyn till andra grupper som behöver stöd för att få jobb vid sidan av dem som har det lättare att hitta jobb.

Vid konkurrenskraftsförhandlingarna har man kommit överens om att de uppsagda ska ha kvar sin rätt till företagshälsovård en viss tid efter att anställningen upphört. Enligt utskottets mening är det viktigt att företagshälsovården utvecklas på så sätt att den aktivt stöttar de uppsagda genast när de fått besked om att anställningen upphör. Tidigt stöd som tillhandahålls på arbetsplatsen kan ge den uppsagda fortsatt kraft och motivation att söka jobb eller omskola sig. Det går snabbare och lättare att hitta ett nytt jobb om stödet och de aktiverande åtgärderna sätts in så tidigt som möjligt efter att arbetslösheten börjat.

Under ramperioden föreslås det skärpningar av de arbetslösas skyldighet att ta emot jobb och delta i aktiverande åtgärder som förbättrar möjligheterna till sysselsättning. Genom ändringar i lagen om utkomstskydd för arbetslösa framhävs det att arbetslöshetsförmånerna betalas ut mot ersättning, det vill säga en skyldighet att söka och ta emot arbete, fortsätta arbeta och förbättra sina möjligheter till sysselsättning. Arbets- och näringsbyråerna ska ändra sina serviceprocesser i linje med de här målen.

Utskottet framhåller att det alltid bör vara lönsamt att arbeta och ställer sig bakom regeringens ambitioner att röja undan hindren för sysselsättning. I planen för de offentliga finanserna är det till viss del oklart hur avvecklingen av bidragsfällor kommer att påverka sysselsättningen, matchningsproblemen och priset på arbete i Finland. Det är viktigt att särskilt uppmärksamma detta vid den fortsatta beredningen. Utkomstskyddet för arbetslösa bör ses över på så sätt att det sparar in på de offentliga utgifterna, minskar arbetslösheten och samtidigt utgör en sådan försäkring mot arbetslöshet som är tillräcklig med tanke på löntagarnas välfärd.

Utlåtande AjUU 3/2016 rd

Försöket med basinkomst är avsett att utvisa om en basinkomst kan minska fattigdomen och problemet med att bidragstagarna faller mellan två stolar och om det går att gallra i byråkratin kring socialförmåner och beskattning samtidigt som incitament för arbete möjliggörs på ett sätt som är hållbart med tanke på de offentliga finanserna. Utskottet föreslår att det ska övervägas om det behövs en parlamentarisk grupp som ska övervaka och utvärdera försöket. Det kunde ingå i gruppens uppdrag att sondera möjligheterna till samsyn i frågan om försöket ska fortsätta eller om en basinkomst ska införas.

Yrkesinriktad arbetskraftspolitisk utbildning

Som ett led i utvecklingen av yrkesutbildningen på andra stadiet ska all arbetskraftspolitisk utbildning som leder till en examen eller en examensdel, en del av den yrkesinriktade arbetskraftspolitiska utbildning som inte leder till examen och läs- och skrivundervisningen för invandrare överföras från arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde till undervisnings- och kulturministeriet vid ingången av 2018. Arbets- och näringsministeriet kommer fortfarande att ha ansvar för största delen av den yrkesinriktade utbildningen som inte leder till examen och integrationsutbildningen för invandrare.

Utskottet ser det som motiverat att överföra utbildningen till ett enda förvaltningsområde. Vid överföringen bör det ses till att företagens och de arbetslösas särskilda behov när det gäller ordnandet av yrkesutbildning och de arbetslösas tillträde till utbildning i förekommande fall säkras genom särskilda åtgärder. Arbetskraftsförvaltningen har inom sitt område den bästa kunskapen om dels den kompetens som företagen behöver, dels behoven av kompetenshöjning och tilläggsutbildning för arbetslösa arbetssökande. Utskottet ser det som angeläget att det tas fram effektiva metoder för samverkan mellan arbetskraftsförvaltningen och utbildningsförvaltningen för att planera och organisera utbildningen, både regionalt och på riksnivå. De arbetslösas tillträde till examensinriktad utbildning bör säkras också framöver.

I år har den arbetskraftspolitiska utbildningen minskat drastiskt. Utskottet ser det som alarmerande, eftersom omstruktureringarna i arbetslivet och bekämpningen av strukturell arbetslöshet kräver att många arbetslösa omskolar sig. Visserligen har minskningen till viss del kompenseras av en ökad frivillig utbildning. Utskottet anser att det i det rådande ekonomiska läget behöver övervägas om de arbetskraftspolitiska kriterierna för tillträde till frivillig utbildning bör lindras eller temporärt slopas helt och hållet.

Jämställdhetsperspektivet i planen för de offentliga finanserna

I en rad utlåtanden om planer för de offentliga finanserna och om statsbudgeten har arbetslivs- och jämställdhetsutskottet pekat på brister i konsekvensanalyserna ur jämställdhetsperspektiv (se till exempel AjUU 2/2015 rd, AjUU 3/2014 rd och AjUU 9/2014 rd) och förutsatt att könsspecifika konsekvenser och jämställdhetskonskvenser utreds och beaktas.

Konsekvensanalys ur jämställdhetsperspektiv har varit ett viktigt verktyg i beslutsprocesserna inom statsförvaltningen när det gällt att främja jämställdhet. Besluten bör alltid analyseras med avseende på hur de påverkar kvinnor, män och jämställdhet inom olika delområden i livet. Skillnader mellan könen och anknytande jämställdhetsproblem bör vägas in. Konsekvensanalysen bör

Utlåtande AjUU 3/2016 rd

göras redan när besluten förbereds så att det går att säkerställa att de beslut som fattas i samhället inte försämrar jämställdheten.

Utskottet noterar att den aktuella planen för de offentliga finanserna innehåller en rad förslag och riktlinjer med tydliga jämställdhetseffekter. De påverkar dels män och kvinnor, dels olika grupper av män och kvinnor på olika sätt, men konsekvenserna analyseras inte alls.

Exempel på effekter av den här typen är nedskärningarna och höjningarna av serviceavgifter som genomförs för att få de offentliga finanserna i balans, plus tilläggsinvesteringarna i trafikprojekt. Regeringen har som mål att höja sysselsättningsnivån. Tilläggsinvesteringar i trafikprojekt främjar sysselsättningen bland män, eftersom investeringar i förbättring av trafikleder genererar arbete framför allt i mansdominerade branscher. Regeringens planer på att ändra dagvårdsavgifterna kan i vissa inkomstklasser försämma incitamenten för kvinnor att arbeta. Det rör sig i synnerhet om kvinnor i åldern 30–40 år. Bland dem är sysselsättningsnivån låg i nordisk jämförelse. För att främja jämställdhet behövs det beslut som väger in männens och kvinnornas villkor i samhället. Utskottet påskyndar en översyn av föräldraledigheten och hemvårdsstödet för att öka utbudet på arbetskraft och förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden.

I sitt utlåtande (AjUU 2/2015 rd) om planen för de offentliga finanserna 2016—2019 förutsatte utskottet att regeringen i förväg gör könsspecifika konsekvensbedömningar när den planerar spetsprojekt, strukturella reformer, sysselsättningsåtgärder, ändringar i arbetslivsvillkor och neddragningar i offentlig verksamhet. Utskottet upprepar sina tidigare ståndpunkter och föreslår att det ska övervägas om budgeten och eventuellt också planen för de offentliga finanserna ska innehålla en jämställdhetsbilaga i likhet med budgetpropositionen i Sverige.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.5.2016

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Heli Järvinen gröna
medlem Anders Adlercreutz sv
medlem Juho Eerola saf
medlem Pertti Hakanen cent
medlem Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Reijo Hongisto saf
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Jaana Laitinen-Pesola saml

Utlåtande AjuU 3/2016 rd

medlem Leena Meri saf
medlem Merja Mäkisalo-Ropponen sd
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Juhana Vartiainen saml
medlem Eerikki Viljanen cent
ersättare Antero Laukkanen kd.

Sekreterare var

utskottsråd Marjaana Kinnunen.

Utlåtande AJU 3/2016 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Det ekonomiska läget i Finland är fortsatt allvarligt. BNP-tillväxten var nere i 0,5 procent 2015. Finansministeriets tillväxtprognos är 0,9 procent för 2016 och 1,2 procent för 2017. För att uppnå regeringens mål, en sysselsättningsnivå på 72 procent, behöver vi en jämn tillväxt på minst 2 procent.

I slutet av mars 2016 fanns det 351 000 arbetslösa arbetssökande på arbets- och näringsbyråerna. Det är 4 000 fler än vid samma tid i fjol. Antalet arbetslösa arbetssökande yngre än 25 år var 700 fler än i mars i fjol, alltså sammanlagt 44 700.

Det fanns 122 600 långtidsarbetslösa, det vill säga personer som varit arbetslösa i minst ett år utan avbrott, och det var 19 400 fler än i fjol. Dessutom fanns det 131 400 arbetslösa arbetssökande äldre än 50 år, vilket är 1 900 fler än vid samma tid i fjol.

I mars anmäldes 52 200 nya lediga jobb till arbets- och näringsbyråerna, alltså 300 färre än vid samma tid i fjol. I mars fanns det 108 700 lediga jobb som kunde sökas via arbetskrafts- och näringsbyråerna, vilket är 3 200 färre än ett år tidigare.

Enligt arbets- och näringsministeriets prognos börjar den snabba uppgången i arbetslösheten lyckligtvis nu avta. Antalet arbetslösa arbetssökande ökar ändå ytterligare i år, men ökningen är långsam och antalet kommer att vända nedåt nästa år. Antalet unga arbetslösa arbetssökande kommer att gå ner redan i år. Däremot ökar långtidsarbetslösheten fortfarande snabbt.

Vi socialdemokrater kan instämma i merparten av utskottets kritik mot planen för de offentliga finanserna 2017–2020. Men vi vill betona följande frågor som lyftes fram i debatten.

Överföring av utbildningsanslag till undervisnings- och kulturministeriet

Enligt propositionen ska en del av finansieringen av den arbetskraftspolitiska utbildningen överföras till undervisnings- och kulturministeriet. Här är det lätt att omfatta utskottets kritiska ståndpunkt och framhålla att de arbetslösa flexibelt måste ha tillträde till utbildning. Ändringen påverkar uttryckligen tillträdet till utbildning för arbetslösa som saknar utbildning eller som har föråldrad och bristfällig utbildning. Därför bör tillträdet till utbildning säkras och utbildningsvolymen ökas.

Dessutom tänker regeringen slopa kostnadsersättningen för frivillig utbildning. Som motvikt till detta måste de arbetskraftspolitiska kriterierna för tillträde till utbildning slopas åtminstone temporärt.

Vi välkomnar förslaget att överföra passivt utkomstskydd för arbetslösa till aktiv användning. Även här är det lätt att instämma i utskottets synpunkter.

Utlåtande AjUU 3/2016 rd Avvikande mening 1

När arbetslösheten drar ut på tiden blir situationen ofta också mer komplicerad. De som varit arbetslösa en längre tid behöver ofta en högre lönesubvention. Men anslagen för högre lönesubvention är helt undermåliga. Risken finns att pengarna tar slut och att den strukturella arbetslösheten förvärras.

Vi föreslår att användningen av aktiveringspengar underlättas också administrativt. Den modell som nu föreslås är behäftad med en flaskhals, nämligen personalbristen på arbets- och näringsbyråerna.

Utöver den finansiella mekanism som regeringen föreslår talar vi för en sysselsättningssedel som alla arbetslösa ska få när arbetslösheten har varat i sex månader. Användningen av sedeln ska inte vara beroende av något beslut av arbets- och näringsbyrån, utan man ska få den automatiskt. Användningen av sedeln ska övervakas genom stickprov. Kriteriet för att få den ska vara att arbetsgivaren och förtroendemannen intygar att arbetsgivaren inte har sagt upp personal av produktionsmässiga och ekonomiska orsaker och inte är skyldig att återanställa tidigare personal. En flexibel användning gör att det går snabbare att få jobb, minskar arbetsgivarens administrativa börda och gör stödet mer användbart. Dessutom frigör modellen en del av arbetskraftsrådgivarnas arbetsinsatser för bättre tjänster till arbetslösa och företagare.

Minska långtidsarbetslösheten

Redan nu kan vi se att sysselsättningsutvecklingen kommer att ligga långt efter regeringens mål.

Regeringen har planer på att skärpa kriterierna för skyldigheten att ta emot jobb. Vi förespråkar också i och för sig en sträng policy för att ta emot jobb, men det kommer inte att lyckas genom skärpta karenstider eller regler, utan det behövs bättre arbetskraftsservice. I nuläget kan en anställd vid arbets- och näringsbyrån ha upp till 1 000 klienter. Arbetskraftsservicen behöver personella resurser för att en snabbare matchning av arbete och arbetskraft ska bli möjlig.

Dessutom saknar de anställda resurser att utföra sitt arbete. Exempelvis har andelen lönesubventionerat arbete minskat med mer än 30 procent på grund av brist på pengar. Regeringen siktar på att ersätta det lönesubventionerade arbetet med aktiverande åtgärder utan arbetsavtal, som inte ger människorna en tillräcklig försörjning. Vi påpekar att rehabilitering ska vara rehabilitering och att det ska finnas en tydlig gräns mellan rehabilitering och avlönat arbete. Dessutom behövs det krafttag mot missbruk av arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

Den växande långtidsarbetslösheten innebär ett hot i form av utslagning, minskad arbetskraft i framtiden och ökad strukturell arbetslöshet. Dessutom undergräver den framtida tillväxt. I planen för de offentliga finanserna saknas alla slags åtgärder som kunde underlätta för dem som har det allra svårast på arbetsmarknaden.

I stället ska den kompletterande arbetsmarknaden läggas ner och organisationerna får kringskurna möjligheter att sysselsätta samtidigt som det införs ett tak på lönesubventionen till dem. Det betyder att situationen för de arbetslösa som har det svårast förvärras ytterligare. De bristfälliga resurserna försämrar också den kommunala ekonomin, eftersom kommunerna inte kan påverka sin andel av kostnaderna för arbetsmarknadsstödet genom aktiv sysselsättningspolitik.

Utlåtande AJU 3/2016 rd Avvikande mening 1

Sakkunniga uppger att arbets- och näringsbyråerna tvingas prioritera. På grund av underbudgeteringen blir kommunerna och organisationerna praktiskt taget utan stöd, fastän de sysselsätter de människor som mest behöver stöd.

Vi socialdemokrater föreslår att det inför höstens budgetmangling tas fram ett paket som ska syfta till att stärka tjänsterna och stödåtgärderna för de arbetslösa som har det svårast på arbetsmarknaden och att tillräckliga anslag avdelas för åtgärderna.

Rättvisa sparbetning

Regeringen satsar på åtgärder för att få de offentliga finanserna i balans, men de strukturella reformerna och investeringarna som ska stödja tillväxten är obetydliga. Anpassningsåtgärderna kringsskar låginkomsttagarnas köpkraft och får den vägen skadliga effekter på konsumtionsefterfrågan på hemmamarknaden och därmed också på sysselsättningen.

Vi anser att det är väsentligt att konkurrenskraften och exporten stärks, men det får inte göras på bekostnad av hemmamarknaden. Både exporten och hemmamarknaden genererar sysselsättning.

Vi föreslår att regeringen gör en ingående utredning av hur sparbetningen påverkar inkomstfördelningen och undersöker hur de anhopas hos samma grupper av människor: pensionärer, sjuka, barnfamiljer, unga och arbetslösa, och att regeringen rättar till sina beslut för att sparpolitiken ska bli rättvisare.

Istanbulkonventionen

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, alltså den så kallade Istanbulkonventionen, trädde i kraft i Finland i augusti 2015. Den kräver konkreta åtgärder mot olika former av våld mot kvinnor. Dessutom förutsätter den att det finns en trovärdig genomförandeplan och tillräcklig avgränsning.

Våld mot kvinnor är ett av de mest omfattande och allvarligaste problemen när det gäller mänskliga rättigheter i vårt land och det orsakar också stora kostnader varje år. Enligt en bedömning som Europeiska jämställdhetsinstitutet gjort kostar våldet mot kvinnor mer än 2 miljarder euro per år i Finland.

Satsningar på att motverka våld mot kvinnor och åtgärda följderna är inte en utgift utan en investering i ett tryggare liv och dessutom sparar det pengar.

Vi socialdemokrater kräver att regeringen avsätter tillräckliga anslag för att genomföra Istanbulkonventionen fullt ut och ökar anslagen för att mödra- och skyddshemmen säkert ska kunna bedriva sin verksamhet.

Det finns skäl att minnas att våld ändå inte bara är en ekonomisk fråga utan det är en fråga om mänskliga rättigheter som förorsakar omåttligt mycket mänskligt lidande. De internationella organen för de mänskliga rättigheterna har upprepade gånger kritiserat Finland för att våldet mot kvinnor är så utbrett och åtgärderna för att motverka det är otillräckliga. Ratificeringen av Istan-

Utlåtande AjuU 3/2016 rd Avvikande mening 1

bulkonventionen innebär att vi är skyldiga att effektivt motarbeta våld mot kvinnor och tillhandahålla adekvata tjänster för offren.

Beredskap för förändringar

I propositionerna saknas konsekvent bedömningar av de könsspecifika konsekvenserna och effekterna på inkomstfördelningen. Den här bristen på konsekvensbedömningar urholkar besluten och leder till godtyckliga politiska vägval.

Vi framhåller att riksdagen måste ha tillgång till noggrant utförda bedömningar av propositionerna.

Arbetsmarknaden förändras snabbt och det uppstår allt fler nya former av arbete. De yrken som tidigare ansetts vara säkra blir mer osäkra och utbildade människors arbete blir mer instabilt. En orsak är den så kallade delningsekonomin eller med andra ord plattformsekonomin. Digitaliseringen har möjliggjort plattformstjänster som innebär att resurser effektivt kan delas och hyras. Social återvinning och utbyte av material är äkta delningsekonomi, likaså gemensamt ägda bilar och sommarstugor.

Tack vare digitala plattformar har det blivit oerhört mycket effektivare att hyra resurser: allt från transport och logi till personal finns att få snabbt och heltäckande. Med tanke på resurseffektivitet är plattformar som Uber och Air B'n'B välkomna, men en digital plattform gör inte att tjänsterna på något sätt ändras i grunden. För att det ska bli genuin konkurrens måste såväl gamla som nya former av tjänster betala skatter, fullgöra sina skyldigheter som arbetsgivare och följa lagar och regler.

De nya digitala tjänsterna sätter gamla, skyddade och reglerade sektorer i gungning. Det är en utmaning för samhället att ny teknik ändrar på anknyttande marknader och förtjänstmodeller och rentav gör dem onödiga. Samtidigt blir den offentliga förvaltningens traditionella praxis ifrågasatt. Samhället måste tillämpa den nödvändiga lagstiftningen flexibelt och kreativt, så att innovationer får rum att utvecklas och rentav utvidgas till globala framgångsfaktorer.

Delningsekonomin och andra nya former av arbete kräver att vi ser över arbetslivets spelregler och skattebasen. Målet bör vara ett rättvisare arbetsliv och ett skattesystem som säkrar den nordiska välfärdsmodellen.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande AjuU 3/2016 rd
Avvikande mening 1

Helsingfors 4.5.2016

Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Ilmari Nurminen sd

Utlåtande AJU 3/2016 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

De två stora utmaningarna i arbetslivet i Finland är den höga arbetslösheten och den kvalitativa omställningen i arbetslivet. Problemet med statsrådets redogörelse är att den inte kommer med någon lösning på någotdera problemet.

Enligt Statistikcentralens arbetskraftsundersökning fanns det i mars i år 273 000 arbetslösa, vilket är nästan lika många som för ett år sedan. Arbetslösheten var 10,1 procent. I slutet av mars hade arbets- och näringsbyråerna totalt 351 000 arbetssökande, alltså 4 000 fler än ett år tidigare.

Dessutom omfattas uppskattningsvis ungefär 100 000 finländare av olika sysselsättningsåtgärder och 150 000 finländare är passivt arbetslösa, det vill säga de har stannat hemma för att sköta barn eller fortsätta studera, alternativt är de av andra orsaker utanför systemet med utkomstskydd för arbetslösa.

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020 lägger fast rigorösa ramar för de närmaste åren. Ändå väntas arbetslösheten (enligt Statistikcentralens sätt att mäta den) sjunka till 8,7 procent fram till 2018. Målet att få 110 000 nya arbetstillfällen är i det här perspektivet orealistiskt.

Det är en bra ambition att aktivt åtgärda arbetslösheten, men problemet är att det är brist på pengar och att anslagen ytterligare minskar. Regeringen skär ner anslagen för åtgärder mot arbetslösheten med 50 miljoner euro fastän antalet arbetslösa är rekordhögt och de som fått asyl utgör en ny utmaning för systemet.

I redogörelsen försöker regeringen nå sitt ambitiösa sysselsättningsmål genom att skärpa utkomstskyddet för arbetslösa och villkoren för skyldigheten att ta emot jobb, minska företagens kostnader och utöka de lokala avtalen. Vi ställer oss bakom de två sista metoderna, men i ett läge där ca 600 000 arbetsföra människor i arbetsför ålder är utan jobb fungerar det bättre att införa incitiv och avveckla bidragsfällor.

Vid utfrågningen av sakkunniga lyftes det fram att arbetslivet nu genomgår en omvälvning. Utvecklingen går mot ett arbetsliv som är organiserat på ett mycket annorlunda sätt än den värld som fortfarande ligger till grund för planeringen av våra offentliga finanser. Den grundläggande indelningen av arbetsmarknaden i löntagare och företagare är redan nu behäftad med fler nackdelar än fördelar. Det väsentliga är att alla som vill arbeta framöver hittar ett jobb och att den sociala tryggheten är heltäckande oberoende av om den berörda är löntagare, företagare, studerande eller ingår i alla de här kategorierna i gränslandet mellan olika projekt.

Risto Linturi, som utfrågades i utskottet, ansåg att allt det som nu behöver göras saknas i redogörelsen.

Utlåtande AjuU 3/2016 rd
Avvikande mening 2

Vi backar upp försöket med en basinkomst, som i bästa fall kan råda bot på bidragsfallor och frigöra arbetskraft för aktiva åtgärder mot arbetslösheten. Vi talar för en kombinerad försäkring som gör det möjligt att vara verksam i ett arbetsliv i förändring och i olika roller.

Det behövs mer insatser särskilt mot ungdomsarbetslösheten och för att få in unga kvinnor i arbetslivet. Det här kräver en översyn av föräldraledigheterna, finansieringen av dem och hemvårdsstödet.

I ett samhälle som bygger på förvärvsarbete är arbetslöshet ofta en mänsklig tragedi och därför behövs det tydliga incitament och snabba åtgärder. I första hand måste vi sysselsätta de hundratusentals människor som allra mest behöver jobb.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.5.2016

Heli Järvinen gröna

Utlåtande AJU 3/2016 rd Avvikande mening 3

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

De två stora utmaningarna i arbetslivet i Finland är den höga arbetslösheten och den kvalitativa omställningen i arbetslivet. Problemet med statsrådets redogörelse är att den inte kommer med någon lösning på någotdera problemen.

Enligt Statistikcentralens arbetskraftsundersökning fanns det i mars i år 273 000 arbetslösa, vilket är nästan lika många som för ett år sedan. Arbetslösheten var 10,1 procent. I slutet av mars hade arbets- och näringsbyråerna totalt 351 000 arbetssökande, alltså 4 000 fler än ett år tidigare.

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020 lägger fast rigorösa ramar för de närmaste åren med ytterligare nedskärningar. Ändå väntas arbetslösheten (enligt Statistikcentralens sätt att mäta den) sjunka till 8,7 procent fram till 2018. Målet att få 110 000 nya arbetstillfällen är i det här perspektivet orealistiskt.

Regeringen försöker nå sitt ambitiösa sysselsättningsmål främst genom att skärpa villkoren för inkomstöverföringar och minska företagens kostnader. Det här genererar inga nya arbetstillfällen, dvs. det som vår ekonomi lider brist på.

Skatterelaterade lösningar som skär ner företagens kostnader leder enligt tidigare erfarenheter inte till ökade investeringar, inte heller förbättrar de sysselsättningen, trots att alla skattelättnader visserligen genererar nya inkomster i den privata sektorn och stimulerar ekonomin åtminstone i viss mån. Vi vet att sänkta företagsskatter och företagsavgifter åtminstone inte automatiskt får den eftersträvarde effekten, varken genast eller på längre sikt. I början av 1980-talet låg företagsbeskattningen kring 60 procent och på den tiden varierade investeringskvoten i hela ekonomin mellan 27 och 30 procent. Sedan dess har företagsbeskattningen sjunkit markant, först till hälften och sedan till en tredjedel, och samtidigt har investeringskvoten sjunkit till en nivå kring 20 procent.

Regeringen försöker förbättra *konkurrenskraften* i ekonomin genom att förhindra att lönerna stiger, pruta på arbetstagarnas förmåner och rättigheter och övergå till lokala avtal, vilket inom många sektorer troligtvis innebär att lönerna sjunker. Alla åtgärder av det här slaget kringskar den inhemska efterfrågan, vilket ytterligare får negativa effekter på sysselsättningen.¹ De konjunkturbarometrar som Finlands näringsliv månatligen gör bland företagen har redan i åratal visat att den otillräckliga efterfrågan är det överlägset största hindret för ökad produktion.² När det inte finns köpare för varor och tjänster vågar man inte heller göra investeringar som sysselsätter människor. Problemet blir inte mindre av att efterfrågan krymper ytterligare.

De föreslagna åtgärderna som ska bidra till *produktivitetökning* är inte särskilt trovärdiga, åtminstone inte i förmodad skala. Nyttan med digitalisering framhävs överdrivet mycket. Vårdreformen och regionförvaltningsreformen verkar i första hand vara privatiseringsprojekt. Alla nya system leder till ökade kostnader, åtminstone till en början. Nedskärningarna av de offentliga utgifterna genererar arbetslöshet direkt och omedelbart. Det finns hittills inga kända exempel på att

Utlåtande AjUU 3/2016 rd Avvikande mening 3

massiva nedskärningar inom utbildning och forskning leder till samhällsekonomisk tillväxt och sysselsättning.

Vid utfrågningen av sakkunniga lyftes det fram att arbetslivet nu genomgår en omvälvning. De senaste åren har det också förts en ganska omfattande akademisk debatt i ämnet. I dagens scenarion rubbas den traditionella arbetsmarknaden av åtminstone robotisering, plattformsekonomi, företagsliknande arbetsformer, cirkulär ekonomi, utspridning av produktionen och stora folkförflyttningar.

Utvecklingen går mot ett arbetsliv som är organiserat på ett mycket annorlunda sätt än den värld som fortfarande ligger till grund för planeringen av våra offentliga finanser. Den grundläggande indelningen av arbetsmarknaden i löntagare och företagare är redan nu behäftad med fler nackdelar än fördelar. Antagligen pågår en likartad fördunkling i gränzonen mellan formellt och informellt arbete, där utmaningarna utgörs av nya modeller för affärsverksamhet, nya former av avgränsning och sociala projekt.

För att de system som ursprungligen byggts upp för att göra arbetsmarknaden smidigare inte ska bli en belastning behöver vi nu snabbt och målmedvetet arbete för att se över lagstiftningen inom en rad sektorer inom de offentliga finanserna. I redogörelsen inser regeringen inte att den här utmaningen står för dörren. Risto Linturi, som utfrågades i utskottet, ansåg att allt det som nu behöver göras saknas i redogörelsen.

De enda försöken att svara mot förändringen i arbetslivet är vissa projekt för att utveckla operativsystem för digitala tjänster och det planerade försöket med basinkomst, som kan komma att lösa åtminstone en del av problemen med bidragsfällor och onödig byråkrati med anknytning till de socialförmåner som villkoras med motprestation. Visserligen kringskärs försökets trovärdighet av skrivningarna om ökade krav på motprestation i det nuvarande systemet med utkomstskydd för arbetslösa.

-
- 1 Vilka samlade effekter åtgärderna för konkurrenskraft får på sysselsättningen beror på i vilken mån som en moderat eller negativ löneutveckling återspeglas i priset på exportprodukterna och vilken priselasticiteten är inom exporten. Exporten står för ca 40 procent av BNP. Det är sannolikt att priselasticiteten inom exporten är mindre (kanske kring 1) än koefficienten för den inhemska efterfrågan i dagens konjunkturläge (som kan vara mellan 1,5 och 2,0). Utifrån tidigare erfarenheter står det också klart att en del av kostnadsminskningen går direkt till vinster och utdelning och därmed inte förbättrar konkurrenskraften i fråga om priser. Med andra ord utgör den inhemska sektorn en större del av ekonomin än exporten, och då är återverkningarna via den samlade inhemska efterfrågan sannolikt kraftigare än återverkningarna via exportpriserna. Premisserna i redogörelsen är problematiska också på det sättet att arbetskostnaderna per enhet inte har stigit inom några andra branscher i vår exportindustri än inom elektronik- och pappersindustrin. Inom båda branscherna har det handlat om att den kalkylerade produktiviteten har försämrats. Produktiviteten beräknas enligt relationen mellan input och output. Sänkt output betyder att också den kalkylerade produktiviteten sjunker. Med andra ord beror de ökade arbetskostnaderna per enhet inom exportsektorn inte på att arbetskraftskostnaderna har stigit. Orsaken har snarare varit att elektronikindustrin själv har sjabbat bort sin position som marknadsledare. Inom pappersindustrin är det främst fråga om att den globala efterfrågan på papper har minskat.
 - 2 Se till exempel den färskaste konjunkturbarometern publicerad av Finlands näringsliv: <http://ek.fi/wp-content/uploads/SBhelmi2016.pdf>

Utlåtande AjuU 3/2016 rd Avvikande mening 3

Arbetslösheten kostar. De direkta kostnaderna för ca 300 000 arbetslösa är enligt en grov uppskattning ungefär 6 miljarder euro om året. Utöver dem finns det indirekta kostnader för hälso- och sjukvård och sociala utgifter. Vidare kan långtidsarbetslöshet leda till så kallad *hysteres*. Långvarig arbetslöshet gör att kunskaper, färdigheter och arbetsmoral går förlorade, vilket får betydande följder för de sociala nätverken och framgången på arbetsmarknaden. Effekterna är ofta bestående och de gör att den framtida ekonomiska produktionskapaciteten minskar.

I ett samhälle som bygger på förvärvsarbete är arbetslöshet ofta en mänsklig tragedi. Statsmakten får inte acceptera en långvarig massarbetslöshet på nästan tio procent. Målet bör därför vara att ingen ska vara arbetslös mot sin vilja i vårt land.

Det kan exempelvis innebära att ett program för arbetsgaranti införs, där alla som vill det blir erbjudna jobb med minimilön. Omfattningen av de redan avtalade trafik- och spetsprojekten måste öka betydligt och sysselsättningsprojekten måste breddas så att de också inbegriper bevarande av kapital i form av kompetens och byggnader. Vid sidan av den här traditionella sysselsättningen kan offentliga sektorn minska företagets kostnader till exempel genom att öppna sina datalager och genom att för fri distribution ta fram och finansiera verktyg som inte är dyra att mångfaldiga. Det kan röra sig om programvara som behövs inom utbildning och som kan underlätta förvaltningen.

När utsikterna är osäkra för företag och hushåll bör staten bära sitt ansvar för det politiska ledarskapet när det gäller att få ett slut på arbetslöshetskrisen och lamslagningen av efterfrågan. Besluten om nedskärningar i social trygghet och utbildning måste naturligtvis återtas. Om underskottsmålen på en halv procent för statsfinanserna och den kommunala ekonomin hindrar en aktiv sysselsättningspolitik måste de slopas.

Bristerna i redogörelsen återfinns i stor utsträckning bland de indikatorer som används, framför allt i att BNP, traditionellt förvärvsarbete och skuldkvot tillskrivs en alltför framhävd roll. Ingen av de här faktorerna kommer att möjliggöra måluppfyllelse i fråga om de förändringar som är viktiga för det nya arbetslivet. Om arbete inom omsorgen exempelvis återigen ska sortera under informell ekonomi kommer det sannolikt att märkas i form av sänkt BNP och förändringar i de offentliga utgifterna på ett sätt som inte går att upptäcka med hjälp av de här indikatorerna. Likaså är det omöjligt att använda indikatorerna för att korrekt analysera till exempel hur 3D-utskriften kommer att inverka på lokaliseringen av produktionen av varor och den vägen också på sysselsättningen.

Ett mer ansvarsfullt sätt att upprätta planerna för de offentliga finanserna framöver är därför att använda en större uppsättning indikatorer. För att de offentliga finanserna ska kunna skötas på ett förnuftigt och förutsägbart sätt måste de traditionella indikatorerna kompletteras med indikatorer som åtminstone beskriver ekologisk belastning, informell ekonomi, skatteläckage, kompetenskapital och befolkningens välbefinnande.

Avvikande mening

Jag föreslår

Utlåtande AjuU 3/2016 rd
Avvikande mening 3

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.5.2016

Anna Kontula vänst

Utlåtande AJU 3/2016 rd Avvikande mening 4

AVVIKANDE MENING 4

Motivering

Den största utmaningen i Finlands ekonomi är att höja sysselsättningsnivån och öka utbudet på arbetskraft. Framför allt är det nödvändigt att höja sysselsättningsnivån bland kvinnor i åldern 30–40 år. Det kräver målmedvetna insatser som ska omforma strukturerna och främja jämställdheten. Men regeringen har upprepade gånger visat att jämställdhetsfrågor kommer i andra hand. Jämställdhetsprogrammet som regeringen publicerade förra veckan innebär tyvärr ingen förändring i den här frågan.

För att förbättra sysselsättningen är det i synnerhet nödvändigt att se över systemet med föräldraledigheter och hemvårdsstöd. Landets sysselsättningsstatistik talar sitt tydliga språk. Till exempel i Sverige är sysselsättningsnivån betydligt högre bland unga kvinnor. Dagens föräldraledighetssystem kombinerat med hemvårdsstöd utgör inget incitament för kvinnor att vara med i arbetslivet. Därför bör regeringen nu skyndsamt ta sig an de här reformerna.

Tillhandahållandet av sysselsättningstjänster och arbetsförmedlingen måste bli effektivare och mer resultatinkriktade. Arbetsförmedlingen måste fungera aktivt genast i början av arbetslösheten eller rentav i början av permitteringen. Det finns många arbetstillfällen och arbetslösa men de matchar inte varandra. För att arbetskraftsservicen ska bli effektivare måste den kunna konkurreras ut.

Det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa bör bli mer sporrande genom att dagpenningen höjs något och utbetalningstiden samtidigt blir kortare. I Danmark är erfarenheterna av en sådan här modell goda. Undersökningar som gjorts i Finland visar att största delen av de som får ett nytt jobb får det genast i början eller i slutet av den tid man har rätt till dagpenning.

Regeringens massiva nedskärningar i utbildning, forskning och studiestöd utgör ett allvarligt hot mot konkurrenskraften, kompetensen, den hållbara tillväxten och jämlikheten inom utbildningen i Finland. Nedskärningarna i utbildningen slår hårt mot våra unga. Även i övrigt har regeringen försummat satsningarna på unga nästan helt och hållet.

Regeringen bör utreda möjligheten att efter tysk modell införa så kallade minijobb för unga under 30 år. Det kan betyda att vi inför ett system där arbetsgivaravgifter inte behöver betalas för unga under 30 år och att dessa kan ha en viss inkomst, till exempel 500 euro i månaden, utan att det påverkar stödet, eller att staten subventionerar lönerna till de unga. Systemet kunde integreras med Sanssi-kortet och samtidigt minska byråkratin avsevärt. Företagarna kan anmäla anställningar av unga med en enkel blankett. Dels hjälper systemet unga som riskerar utslagning, dels ger det de unga en möjlighet att få relevant arbetserfarenhet redan tidigt i livet. Det vinner både samhället och de unga på.

Utlåtande A;UU 3/2016 rd
Avvikande mening 4

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.5.2016

Anders Adlercreutz sv